

Atferdsvansker hos barn og unge

Familiesituasjonen betyr trolig mest for utvikling av atferdsvansker

Arne Olav L. Hageberg

Journalist og nettansvarleg i Psykologtidsskriftet

Belastninger i familien er en viktig faktor når krevende atferd hos små barn varer ved gjennom barneårene. Anne Kjeldsen ved Folkehelseinstituttet har vært med å avdekke tre risikofaktorer som disponerer for atferdsvansker over tid.

LANGE DATA : Et unikt datamaterialet fra TOPP-studien var det Anne Kjeldsen og kolleger trengte for å oppdage viktige risikofaktorer for vedvarende atferdsvansker hos barn og unge.

Foto: Marianne Lind

– Allerede ved 18 måneder kan vi oppdage om barn står i fare for å få vedvarende atferdsvansker gjennom barndommen og ungdommen. Denne kunnskapen gjør at vi nå kan komme tidligere inn med viktig forebygging og behandling, sier den ferske psykologidoktoren Anne Kjeldsen. Hun har undersøkt hvordan atferdsproblemer utvikler seg hos barn mellom halvannet og fjorten og et halvt år. Hun har også sett på sammenhengen mellom slike utviklingsmønstre og psykisk helse hos de samme barna da de ble 18 år.

– Allerede ved 18 måneder kan vi oppdage om barn står i fare for å få vedvarende atferdsvansker

Forhold ved familien ser ut til å spille en større rolle for utvikling av atferdsproblemer enn forhold ved barnet når barnet er halvannet år gammelt, forteller Kjeldsen.

Mulig å forutsi

– Vi identifiserte fem grupper av barn med ulike utviklingsmønstre av atferdsvansker gjennom barne- og ungdomsårene. Én gruppe hadde stabilt høye nivåer av atferdsvansker over tid, og vi fant forhold ved 18 måneder som unikt predikterte dette utviklingsmønsteret. De tre risikofaktorene var vedvarende problemer i forholdet mellom mor og far, foreldrenes helsesituasjon og familiens levekår.

Mors alder virker også inn. Jo eldre mor er, desto lavere er risikoen for at atferdsvansker hos 1½-åringer varer ved.

Avhandlingen hennes henter data fra TOPP-studien, en unik longitudinell norsk studie som ble startet opp i 1993 av psykolog Kristin Schjelderup Mathiesen, forteller Kjeldsen.

TOPP

– TOPP har fulgt et stort populasjonsutvalg av barn og deres familier over åtte datainnsamlinger fra barna var 18 måneder til de fylte 19 år. Dette rike datamaterialet ga meg muligheten til å studere en rekke ting: utviklingsveier av atferdsvansker gjennom barneårene og ungdomsårene, risikofaktorer og beskyttende faktorer, og langtidskonsekvenser av atferdsvansker, alt i en norsk virkelighet, forteller hun.

– Hva opplevde du som mest utfordrende på veien fram til ferdig avhandling?

– Der er jeg ikke i tvil: det store omfanget arbeidet har hatt, og også kompleksiteten i analysene vi har brukt.

Drømmer om tre generasjoner

– Hvorfor er forskningen din viktig?

– Fordi den viser hvor avgjørende det er å komme tidligere inn med forebygging og behandling. Det er viktig at helsepersonell får kunnskap om at 1½-åringer som oppleves som utfordrende kan stå i fare for å utvikle vedvarende atferdsvansker dersom de samtidig er eksponert for de familiære risikofaktorene vi har påvist.

– Du fikk ett år fri og ubegrenset med midler ?

– Da ville jeg fulgt utviklingen til TOPP-ungdommene videre i registerdata. De er nå blitt unge voksne. Jeg ville også gjerne designet en oppfølgingsstudie av «barna til TOPP-barna» slik at vi på sikt kunne få data fra tre generasjoner.

Forøvrig er jeg nettopp i gang med en treårig postdoc for å studere utviklingsveier gjennom barneårene til tidlig alkoholdebut og problematisk alkoholbruk i ungdomstiden, også dette på TOPP-data.

– Hva ser du som den største utfordringen på feltet ditt framover?

– Bredden og kompleksiteten i fenomenet eksternaliserende atferdsproblemer er en forskningsmessig utfordring. Vi trenger gode longitudinelle studier som kan kaste lys over sammenhenger mellom ulike atferdstyper fra tidlige barneår og framover, ikke bare en spesifikk type atferd, som for eksempel aggressiv atferd.

RISIKOFAKTORER

Ved 18 måneders alder gir disse tre faktorene risiko for stabilt høye atferdsvansker over tid:

- Vedvarende problemer i forholdet mellom mor og far
- Vedvarende helseproblemer hos foreldre
- Vedvarende problemer i hjemmet knyttet til økonomi, arbeid og bolig

ANNE KJELDEN

- Forsvarte 18. juni 2013 avhandling *Longitudinal profiles of externalising behaviour from infancy to mid-adolescence: Early predictors, timing of risk factors, and late adolescence outcomes* for graden ph.d ved Psykologisk institutt, Universitetet i Oslo
- Tilsatt ved Folkehelseinstituttet

Kontakt: anne.kjeldsen@fhi.no